

Private Briefing Decembar 2021

Kraj godine simbolički uvek označava sumiranje i svođenje utisaka pred novi početak, pa je tako i poslednje izdanje Private Briefinga u 2021. u znaku jedne od najzastupljenijih oblasti iz prethodne godine, a za koju se očekuje da uzme značajnog učešća i među temama u 2022. Oblast su inovacije koju obrađujemo kroz analize tri programa podrške za inovativna MSP uključujući i start-up inicijative. Pored toga, analiziramo i program RAS koji cilja da omogući izvoznicima uspešan početak na zahtevnim inostranim tržištima, i jedan program redovnih subvencija u poljoprivredi, kao osnove za unapređenja konkurentnosti.

1. Bespovratna sredstva za „Pametni Početak“: Nova mogućnost za inovativne startape

Fond za inovacionu delatnost pokrenuo je novi program podrške za perspektivne inovativne timove i mikro preduzeća koji traže potvrdu da su na pravom putu da osvoje tržište, pod nazivom "Pametni početak". To je drugi potpuno novi program podrške Fonda uveden ove godine, čime je ukupan broj sličnih inicijativa dostigao 8, a spektar kvalifikovanih korisnika i specijalizovanih namena podrške dobio dodatni nivo. Pametni početak namenjen je za razvoj prvog prototipa ili minimalno održivog proizvoda, a u tom cilju Fond obezbeđuje finansijsku i mentorsku podršku, koja će pomoći u sprovođenju prve faze istraživanja tržišta, razvoju proizvoda, uspostavljanju poslovnog modela i započinjanju priprema za sledeću fazu prikupljanja finansijskih sredstava. Kvalifikovani aplikanti su timovi i mikro preduzeća, kojima su na raspolaganju bespovratna sredstva u iznosu do 30.000 evra po projektu. Finansiranje koje Fond daje je čak 90% ukupnog budžeta projekta koji se prijavljuje, a dodatno na tu sumu, obezbeđena su i bespovratna sredstva do 5.000 evra za korišćenje mentorskih usluga. Pored tog osnovnog paketa podrške, ako i gde je primenljivo, Fond za inovacionu delatnost će organizovati i seriju posebnih radionica, koje će pomoći korisnicima da bolje organizuju svoje aktivnosti i pokrenu poslovanje svog startapa na što bolji način. Poziv se odnosi na projekte iz svih oblasti nauke i tehnologije i iz bilo kog industrijskog sektora, a otvoren je do 22. februara 2022. U skladu sa očekivanjima od aplikanata da poseduju jasnu i uverljivu poslovnu ideju i inovativni proizvod ili uslugu na kojoj se ta ideja bazira, i prijava za učešće u programu Pametni početak je u nekoj meri pojednostavljena, posebno u segmentu definisanja budžeta. Međutim, kroz aplikacionu formu se zahteva da aplikanti jasno demonstriraju okvire dva osnovna parametra – inovativnost koncepta i održivost biznis modela. U poređenju sa drugim drugim programima Fonda, zahtevi jesu nešto relaksiraniji, ali budući da se radi praktično o podršci start-up inicijativama, uverljivo prezentovanje i poznavanje identifikovanog tržišnog izazova, postojanje konkurentnih rešenja i prednosti u odnosu na njih, kao i primenljivost predloženog rešenja je ključni segment apliciranja. Dodatno, adekvatno razumevanje i vrednovanje ekonomskog potencijala kroz projektovane novčane tokove, i vizija kako ga pretočiti u održiv poslovni poduhvat se takođe očekuju. Na sve to, od aplikanata se očekuje i da period razvoja od ideje do prototipa ili minimalno održivog proizvoda ne bude duži od 6 meseci, na koliko je podrška kroz Pametni početak ograničena. Imajući u vidu da se, po pravilu, inovativne poslovne ideje i javljaju kao posledica identifikovanja tržišnog izazova i procene mogućnosti da se na osnovu toga kreira održiv biznis model, zahtevi programa ne deluju kao ograničavajući u značajnijoj meri. Zbog toga, i s obzirom na iznos sredstava koji je značajan, posebno u odnosu na predviđeno trajanje podrške, Pametni početak deluje kao dobro odmereno i kvalitetno rešenje koje će omogućiti da potencijalni inovativni preduzetnici kvalitetno i realistično kvantifikuju svoju poslovnu ideju, i na osnovu prostora za unapređenja utvrđenog kroz mentorsku podršku, uvedu modifikacije koje će je učiniti atraktivnom za dalju finansijsku podršku, kao i dalji razvoj do nivoa tržišno konkurentnog proizvoda, na domaćem i drugim tržištima.

2. Novi krug poziva: Sufinansiranje inovacija i podrška za rani razvoj

Uz redovno ažuriranje i unapređenje načina moguće podrške za inovacije, što smo ovom prilikom analizirali kroz novi program Pametni početak, Fond za Inovacionu delatnost u redovno objavljuje i pozive za programe koji su u kontinuitetu aktivni, pa tako u ovom izdanju analiziramo i Program Ranog Razvoja (Mini Grants) i Program Sufinansiranja Inovacija (Matching Grants), za koje su pozivi otvoreni do sredine marta naredne godine. I ovi programi su sastavni deo višegodišnjeg okvira programa podrške domaćoj privredi koji uključuje Početnike u poslovanju, Poljoprivredu i Primenu inovacija, ujedno i jedan od najdugovečnijih programa na ovim prostorima, koji redovno analiziramo već više od sedam godina. Svrha Fonda za inovacionu delatnost Republike Srbije je da podstakne saradnju privrede i naučno istraživačkog sektora sa ciljem da se omogući povećanje konkurentnosti domaće privrede kroz olakšan razvoj, testiranje, primenu, komercijalizaciju i na kraju i internacionalizaciju inovacija. To su elementi koji sa sobom nose i značajne troškove, za koje je obezbeđivanje adekvatnih izvora finansiranja često nepremostiva prepreka za domaće MSP. U tom kontekstu, podrška koju Fond omogućava, a koja je i finansijskog i savetodavnog tipa, predstavlja jedinstven, fokusiran i specifičan alat konstruisan specijalno za prevazilaženje tih prepreka.

Program ranog razvoja namenjen je većinski domaćim i privatnim preduzećima mlađim od 5 godina kojima obezbeđuje finansijsku podršku u razvoju inovativnih proizvoda i usluga u ranoj fazi razvoja ideje i koncepta, s tim što aplikanti mogu biti i timovi koji će biti u obavezi da registruju preduzeće tek u slučaju da njihov projekat bude odobren za finansiranje. Program podržava predloge koji kroz aplikaciju demonstriraju inovativnost, ali i tržišni potencijal i kapacitet da se kroz dalji razvoj dođe do održivog proizvoda ili usluge, uz adekvatan tim za realizaciju. Iznos granta je do 80.000 evra po projektu, što može činiti maksimalno 70% njegove ukupne vrednosti. Trajanje podrške je 12 meseci a u opravdane troškove spadaju i plate angažovanih lica, troškovi stručne podrške, potrošnog materijala i drugi fiksni troškovi, kao i nabavka osnovnih sredstava – mašina, opreme, softvera i ostalog, bez ograničenja u pogledu raspodele tipa troška. Posebna kategorija su troškovi zaštite intelektualne svojine kako bi se razvijena inovacija kasnije uspešno komercijalizovala, po mogućstvu i na inostranim tržištima, što ukazuje i na to u kojoj meri je analiza i potvrda postojanja tržišnog potencijala i održivosti značajan element pri proceni predloga projekata. Program sufinansiranja inovacija je namenjen domaćim privatnim preduzećima koja su već prisutna na tržištu a potrebna su im značajnija finansijska sredstva za lokalnu i međunarodnu komercijalizaciju rezultata istraživanja i razvoja. Program cilja da podstakne postojeće i profitabilne mikro, male i srednje inovativne kompanije da se kroz nove i unapređene proizvode, usluge, tehnologije i procese generišu novu tržišnu vrednost, obezbede visoko plaćeni poslovi, povećaju rast prihoda i izvoza i unaprede konkurentnost. Opravdani troškovi takođe obuhvataju širok spektar operativnih i investicionih troškova. Očekuje se da će tako definisani ciljevi i oblik podrške pomoći domaćim kompanijama da postanu privlačnije strateškim partnerima, kao što su velika industrijska preduzeća, naučno-istraživačke organizacije i fondovi rizičnog i privatnog kapitala, što treba da omogući da se poveća kumulativno investiranje privatnog sektora u istraživačke, tehnološke i razvojne komercijalne projekte. U okviru ovog programa, iznos finansiranja je do 300.000 Evra po projektu što je do 70% ukupnog budžeta projekta mikro i malog preduzeća, odnosno 60% projekta srednjih preduzeća. Trajanje projekata finansiranih kroz ovaj program je do 2 godine, tokom kojih se praktično korisnicima omogućava da bez pritiska izlaska na tržište temeljno rade na razvoju finalnog ili unapređenog proizvoda, što je dugoročno svakako isplativ model, posebno računajući na grant. Nakon realizacije, očekuje se i da se Fondu omogući učešće u dobiti od 5% od ostvarenog prihoda od novog proizvoda ili usluge, pod uslovom da bude ostvaren.

Budući da je, osim inovativnosti, jedan od ključnih parametara za odobravanje sredstava uverljivo demonstriran tržišni potencijal i održiv biznis model, jasno je da je inicijalna analiza i kvalitetna priprema aplikacija za ove programe prilično zahtevan proces, kako administrativno, tako i sa stručnog aspekta. Naša preporuka je stoga da se, bez obzira na relativno dug rok za apliciranje, što pre krene sa pripremom, kao i da se u pripremi iskoristi pomoć kroz konsultacije sa prethodnim korisnicima sredstava ili kroz [angažovanje konsultanata](#) sa iskustvom i potvrđenim rezultatima na takvom tipu projekata.

3. RAS – Grantovi za podršku izvoznicima

Razvojna Agencija Srbije (RAS) sprovodi niz programa sa ciljem jačanja kapaciteta domaćih preduzeća, pri čemu ti programi često kombinuju pristup znanjima i pristup finansijama kao provereno efektivan način da se ostvari sinergija i pružena podrška postigne veći efekat. Među takvim inicijativama je i Program podrške privrednim društvima za promociju izvoza koji cilja da podrži unapređenje izvoznih potencijala domaćih firmi kroz povećanje prihoda od izvoza, povećanja stepena iskorišćenosti njihovih postojećih proizvodnih kapaciteta i unapređenja njihove konkurentnosti. Poziv se odnosi na proizvođače finalnih proizvoda koji su namenjeni krajnjim potrošačima, ili komponenti proizvoda koji se u neizmenjenom obliku integrišu u proizvode namenjene krajnjim potrošačima. Kumulativni kvalifikacioni kriterijumi podrazumevaju da je preduzeće privatno, osnovano najkasnije 1. januara 2018. godine, da ima minimum 15 zaposlenih, uz poslovne performanse izražene kao vrednost osnovnih sredstava od najmanje 35 miliona dinara, i istu vrednost prihoda od izvoza u 2019. ili 2020., pri čemu je minimalni udeo prihoda od izvoza čini 50% ukupnih prihoda, a minimum prihoda od prodaje proizvoda ili komponenti 12 miliona dinara.

Podrška je namenjena realizaciji projektnih aktivnosti usmerenih ka ciljanim tržištima, odnosno konsultantsku podršku za utvrđivanje razvojne strategije za pozicioniranje na izvoznim tržištima, aktivnosti izvoznog marketinga, izlaganje na međunarodnim sajmovima i poslovnim susretima, ulazak na inostrana tržišta i unapređenje pozicije na njima, kao i za konsultantsku podršku za unapređenje izvoznih sposobnosti i unapređenje proizvodnih sposobnosti. Podrška za razvoj strategije obuhvata sredstva za sprovođenje analize celokupnog ciljanog tržišta, analizu konkurentnosti korisnika i njegovog asortimana na ciljanom tržištu, identifikaciju kriterijuma i izbor strategije pozicioniranja na ciljanom tržištu, a podržana je sa maksimalno 60% opravdanih troškova, do visine 2 miliona dinara. Isti nivo podrška dodeljen je i aktivnostima izvoznog marketinga, što obuhvata izradu marketing plana i identifikacije distributivnih kanala, kao i brendiranje, dizajn i redizajna proizvoda, pakovanja i ambalaže radi regulatornog. Za izlaganje na sajmovima i poslovnim susretima, program omogućava podršku za zakup prostora, izradu štanda i prateće usluge i troškove transporta eksponata i uzoraka, ali i posete kupcima ili distributerima, uz angažovanje konsultanata za identifikaciju potencijalnih partnera, uspostavljanje kontakata i pripremu susreta. Podrška u ovom segmentu limitirana je na 50% vrednosti troškova, a maksimalno 2 miliona dinara. U pogledu ulaska i unapređenja pozicije na ciljanom tržištu, podržano je atestiranje, homologacija i ostale aktivnosti usklađivanja proizvoda i procesa potrebne za plasman, ali i ulistavanje u klasične i online trgovinske lance, i to do 50% vrednosti projekta ili 2 miliona RSD. Podrška za unapređenje izvoznih sposobnosti podrazumeva sticanje znanja u vezi sa prodajom na inostranom tržištu i online prodajom, finansijskim upravljanjem, kalkulacijom cena i troškova izvoza, i pravnim, carinskim i poreskim aspektima poslovanja na inostranom tržištu. Ova aktivnost podržana je sa do 50% od ukupne vrednosti, tj maksimalno milion dinara. Na kraju, unapređenje proizvodnih sposobnosti se odnosi na podršku za razvoj novog proizvoda prema zahtevima ciljanih tržišta i nabavku neophodne opreme. Sredstva za ovu aktivnost, do 40% vrednosti projekta ili 5 miliona dinara, mogu biti odobrena samo ukoliko su sve ostale aktivnosti iz Plana intervencije sprovedene i verifikovane, na bazi izveštaja konsultanta o eventualnim potrebama za nabavkom opreme. Budžet programa je značajnih 185 miliona dinara, a aplikant može podneti jednu prijavu, u okviru koje mora da aplicira za više od jedne aktivnosti, do ukupne vrednosti podrške od 10 miliona dinara. Refundacija troškova se vrši nakon kompletne realizacije aktivnosti obuhvaćenih Planom intervencije.

Izvozna orijentacija je ključ da se prevaziđu limiti lokalnog tržišta ali je i veoma investiciono i resursno intenzivna i kompleksna poslovna odluka. Program RASa donosi dobro odmeren i aktuelan paket podrške za donošenje i realizaciju takve odluke, posebno u pogledu pristupa ključnim znanjima i veštinama, kako opštim poput finansija, tako i specifičnim, u vidu regulatornih aspekata ili analiza tržišta, dodatno podržanog mogućnošću nabavke neophodne opreme. Sve su to elementi koji su za većinu MSP teško dostupni iz redovnog poslovanja, bez narušavanja likvidnosti ili drugih resursa za investicije u unapređenje izvoznog potencijala. U tom smislu, i iznos i namena podrške se mogu okarakterisati kao značajan podsticaj, sa kapacitetom da donese realna unapređenja za MSP koja ciljaju da izvoze.

4. Bespovratna sredstva za farmere: Podrška za investicije u mašine i opremu

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Uprava za agrarna plaćanja, raspisalo je Javni poziv za podnošenje zahteva za ostvarivanje prava na podsticaje za investicije u fizičku imovinu poljoprivrednog gazdinstava za nabavku novih mašina i opreme za unapređenje primarne proizvodnje biljnih kultura u 2022. godini. Podsticaji se odnose na širok spektar segmenata biljne proizvodnje, kao i specifičnih namena i obuhvataju investicije u nabavku novih mašina i opreme za primarnu proizvodnju biljnih kultura u zaštićenom prostoru, primarnu proizvodnju voća i grožđa, proizvodnju povrća, cveća, aromatičnog i lekovitog bilja, ubiranje voća, grožđa, povrća, cveća, aromatičnog i lekovitog bilja, primarnu proizvodnju žitarica, industrijskog i krmnog bilja. Namene obuhvataju mašinu i opremu za obradu zemljišta, zaštitu biljaka od bolesti, korova i štetočina, prihranjivanje i đubrenje, berbu i transport primarnih poljoprivrednih proizvoda, kao i navodnjavanje biljnih kultura. Od aplikantata se zahteva da su u potpunosti realizovali investicije za koje podnose zahtev u periodu od početka godine do dana podnošenja zahteva za ostvarivanje prava na podsticaje, dok rok za predaju zahteva teče od 4. januara do 28. februara naredne godine. Visina podsticaja je 50 % od vrednosti realizovane prihvatljive investicije, odnosno u iznosu od 65% od ove vrednosti u području sa otežanim uslovima rada u poljoprivredi, a najviši ukupni iznos koji korisnik podsticaja može da ostvari u skladu sa ovim Javnim pozivom je 800.000 dinara.

Podrška poljoprivredi je na strateškom nivou prepoznata kao jedan od prioriteta, o čemu svedoče značajni, kompleksni i obimni programi podrške poput IPARD, ili Projekta konkurentne poljoprivrede. U poređenju sa njima, obimi i namene ovakvog programa podsticaja deluju znatno skromnije, međutim, značajna je činjenica da se radi o redovnom godišnjem programu subvencija koje ciljaju da unaprede tehničko-tehnološki kapacitet primarne poljoprivredne proizvodnje, što omogućava planiranje unapređenja i postupno osnaživanje resursa, sredstvima koja su često ispod minimuma koji zahtevaju obimniji programi. Pri tome, ovaj poziv se odnosi na veoma širok spektar namena i može da posluži za inicijalno poboljšanje resursa proizvođača. Imajući sve to u vidu, ovakvi pozivi imaju i značajan kumulativni efekat na podizanje konkurentnosti i potencijalna unapređenja u vidu jačanja baze osnovnih sredstava što je značajno posebno stoga što jednom osnažena baza omogućava i jednostavniju dalju nadgradnju kroz specifičnije programe.

OSNOVNI EKONOMSKI POKAZATELJI		Dec-21
1	Međugodišnja inflacija	7.50%
2	Referentna kamatna stopa	1.00%
3	Stopa nezaposlenosti	10.50%
4	Prosečna neto zarada - RSD	65,218
5	Prosečna penzija - RSD	29,383
6	KURS RSD/EUR	
	na poslednji dan u mesecu	117.5738
	Prosečan srednji kurs EUR	117.5806
7	KURS RSD/USD	
	na poslednji dan u mesecu	103.9280
	Prosečan srednji kurs USD	103.0236

Za sve dodatne informacije ili pitanja, slobodno nas [kontaktirajte](#). Prenesite nam svoje utiske, podelite novosti ili nam javite kako napreduju aktuelni projekti.

Glenfield Training and Consulting Doo | +381 11 407 9066 | office@glenfield.rs | www.glenfield.rs

Upozorenje: Ovaj izveštaj je pripremljen i objavljen pod autoritetom Glenfield Training and Consulting Doo i služi jedino u informativne svrhe. Informacije koje su korišćene, dobijene su od izvora za koje Glenfield Training and Consulting Doo smatra da su pouzdani ali ne garantuje njihovu ispravnost i kompletnost. Nijedna informacija ili predlog ne mogu se protumačiti kao ponuda ili nametanje kupovine ili prodaje. Nijedan deo ovog dokumenta ne sme se reprodukovati bez pismene dozvole Glenfield Training and Consulting

Private Briefing December 2021

A new dawn is upon us, just around the corner! And if we are to judge by this year's season finale, a new hope is rising in the year ahead, and it is all about innovations. The December edition of private briefing features as much as three such programmes, for SMEs and start-up initiatives. Complementing it, there is also the SDA programme aiming to support exporters in successful conquest of the new territories in demanding foreign markets, and one of the regular farming subsidies programmes, as the basis for competitiveness improvement.

1. Smart Start Grants: A New Opportunity for Innovative Start-Ups

The Innovation Fund has launched a new support programme for innovative teams and micro enterprises seeking validation that they are on the right path to tap the market, titled "Smart Start". It is the second entirely new support programme launched by the Fund this year, increasing the total number of similar initiatives to 8, with the spectre of eligible applicants and specialised support purposes reaching additional level. Smart Start aims to support the development of the first prototype or minimum viable product (MVP), for which purpose the Fund provides financial and mentoring support for implementing the first phase of market research, product development, business model setup and initiating preparations for the next round of funding. Eligible applicants are teams and micro enterprises which will have up to 30.000 EUR of grants at their disposal, making up to 90% of the total project value catered for by the Fund, and as an extra, up to 5.000 EUR for mentoring services. In addition to this basic support packaged, if and when applicable, the Fund will organise a series of specialised workshops supporting the applicants to improve the organisational aspects of their activity and launch their start-up the best possible way. The call is open for projects from all sectors of science and technology and all industrial sectors, until February 22nd 2022. In line with the expectation from the applicants to have a clear and convincing business idea and innovative product or service as the basis for that idea, the Smart Start application process is somewhat simplified, in the budgeting aspect in particular. However, the application form requires the applicants to clearly demonstrate the basic two parameters framework - the innovativeness of the concept and sustainability of the business idea. Compared to other Fund's programmes, the requirements are a bit more relaxed, but as it practically aims start-up initiatives, strong presentation and understanding of the identified market challenge, the existence of competitive solutions and advantages over them, as well as the applicability of the proposed solution are the key elements of the application process. In addition, the adequate understanding and valuation of the economic potential through the projected cash flow is also required. On top of that, the applicants are expected to develop the idea into a prototype or MVP within 6 months, to which the Smart Start support is limited. Having in mind that the innovative ideas are born as a consequence of the identified market challenges and possibility to address them through sustainable business model, the programme requirements are quite open and inviting to creative and pragmatic solutions, with generous amounts and implementation timeframe. Therefore, Smart Start appears as adequately tailored solution which will enable potential innovative entrepreneurs to realistically quantify their business idea, scale it and refine it further through a series of facilitated improvements, courtesy of the mentoring support, making the value proposition more attractive for further funding and development to the level of market competitive product, locally and abroad.

2. New Round of Calls: Mini Grants and Matching Grants

In addition to the recent innovation heroes such as the smart art programme which we have reviewed here, the Innovation fund regularly nurtures the vintage, almost “legendary” innovation support programmes such as the Mini Grants and Matching Grants programmes, for which calls are open until mid-March next year. The level of commitment to these programmes is supported by them being one of the longest running support initiatives, and also one of the most featured topics analysed in PB, dating back all the way to edition number 5 published 100 months ago. The purpose of the Innovation Fund of the Republic of Serbia is to encourage the cooperation between the businesses and R&D sector in order to increase the competitiveness of the domestic economy through facilitated development, testing, implementation, commercialisation and finally internationalisation of innovations. These are significant cost generators, and providing financing for them is often a major constraint for the SME sector. To that end, the support provided by the Fund, which is both financial and advisory, is a unique, focused and specific tool designed specifically to overcome these obstacles.

Mini Grants Programme aims at local private enterprises, operating for less than 5 years, to which it provides financial support in the development of innovative products and services in the early stages of idea and concept development, with the eligible applicants also being teams that will be obliged to register the company only if their project is approved for funding. The program supports proposals that demonstrate innovation through the application process, but also the market potential and capacity to reach a sustainable product or service through further development, with an adequate implementation team. The grant amount is up to 80.000 EUR per project, but the funds cost contribution is capped at 70% of the total project. The duration of support is 12 months, and eligible costs include salaries of employees, costs of professional support, supplies and other fixed costs, as well as the purchase of fixed assets - machinery, equipment, software and more, without restrictions for the costs' distribution. The budget envisages also the intellectual property protection costs, aiming to secure successful commercialisation the developed innovation, preferably in foreign markets, which indicates the extent to which analysis and confirmation of market potential and sustainability is an important element in evaluating project proposals.

The Matching Grants programme, being the “big brother” between the two, is intended for private companies already active on the market and higher up the development curve, in need of financial resources for local and international commercialisation of research and development results. The program aims to encourage existing and profitable micro, small and medium innovative companies to generate new market value through new and improved products, services, technologies and processes, provide high salary jobs, increase revenue and export growth and improve competitiveness. Eligible costs also include a wide range of operating and investment costs. The massive support provided under the matching grant programme is expected to improve domestic companies' attractiveness to strategic partners, such as large industrial companies, scientific research organizations and venture and private equity funds, boosting cumulative private sector investment in research projects, and dispatch the companies onto the next phase of growth through technological development commercial projects. Under this programme, the amount of funding is up to 300.000 EUR per project, which is up to 70% of the total budget of the micro and small enterprise project, and 60% of the medium-sized enterprise project. The duration of projects financed through this programme is up to 2 years, during which users are expected to finalize the product development without the pressure of entering the market, which is certainly a cost-effective model in the long run. In return, the fund will take 5% share of the proceeds, as a part of the profit-sharing model typical for such early support initiatives. Since, in addition to innovation, one of the key parameters for approving funding is convincingly demonstrated market potential and sustainable business model, it is clear that the initial analysis and quality of the preparation of applications for these programs is quite a demanding process, both administratively and professionally. Our recommendation is therefore, regardless of the relatively long deadline for application, to start preparation as soon as possible, as well as to use the support through consultations with previous beneficiaries or reaching out to the [experienced and trusted experts on the subject](#).

3. Export Support and Advisory: SDA Competitiveness Initiative

Support programmes delivered by the Serbian Development Agency (SDA) aiming to improve capacity of local companies, frequently combine access to skills and access to finance, as a proven effective way to achieve synergy, resulting in the greater effect of the support provided. One of those is the Programme to support companies in promoting exports, aimed at supporting improvement of foreign trade potential of local companies through the increase of income from exports of selected sectors, increase of their capacity utilisation and improvement of their competitiveness. The eligible beneficiaries of the programme are the producers of final products intended for final consumers, or components of products that are integrated in unaltered form into products intended for final consumers. Cumulative qualification criteria imply that the company is privately owned, founded no later than the first of January 2018, with a minimum of 15 employees, with business performance expressed as the value of fixed assets of at least 35 million dinars, and the same value of export revenues in 2019 or 2020, where the minimum share of export revenues is 50% of total revenues, and the minimum revenue from sales of products or components is 12 million dinars. The purpose of the support is the implementation of the project activities aimed at target markets, i.e. consulting support to determine the development strategy for positioning in export markets, export marketing, exhibitions at international fairs and business networking events, entering the foreign markets and improving the positioning against the competitors, as well as for consulting support aimed at boosting the export revenues and production potential. The support for strategy development includes performing the analyses of the entire target market, beneficiary's and his portfolio competitiveness analysis, the identification of criteria and choosing a market positioning strategy. The funding is envisaged to cover up to 60% of eligible costs, capped at 2 million dinars. The same level of support is assigned to the exports marketing support, including the development of the marketing plan and identification of distribution channels, as well as branding, design and redesign of the product and packaging to comply with the target market regulatory requirements. For the fairs, exhibitions and business meetings, the programme enables space rent, production of the exhibition boots and accompanying services, transport costs of the exhibits and samples, as well as visiting customers or distributors, supported by engaging consultants for potential partners mapping, contacting them and preparing the meetings. The support in this segment is envisaged to cover up to 50% of the value of the eligible costs, capped at 2 million dinars. Regarding the targeted market entry and improving the positioning, the programme supports attesting, homologation and other product and process compliance activities, as well as the product listing in classical and on-line retail chains, up to 50% of the value of costs or 2 million dinars. Consulting support for the improvement of the export potential assumes gaining know-how related to the foreign markets sales and online sales, financial management, cost and export expenses calculation and legal, customs and tax aspects of doing business abroad. This activity is supported with 50% of the value, up to million dinars. Finally, improving the production capacities includes new product development in accordance with the target markets and the purchase of the specific equipment. The funding available for this activity is up to 40% of the project value or 5 million dinars, which can only be obtained if the other activities from the Intervention plan have been successfully implemented and verified by the consultants' report regarding the potential needs for additional equipment. The programme budget amounts to 185 million dinars, and each applicant can submit one application including more than one activity, up to the value of 10 million dinars total. The costs refund is available after the completion of the Intervention Plan.

Export orientation is the key to overcome local market limits, yet it is highly complex and investment and resource intensive business decision. The SDA programme brings a balanced and actual mix of support for reaching and implementing of such decision, particularly in access to essential skills and knowledge, from general such as finance, to specific such as regulatory or market analysis aspects, additionally supported by the possibility of obtaining necessary equipment. All of those elements are hardly accessible for most SMEs from their regular operations without the risk of endangering liquidity or other resources for investment in improving export potential. In that respect, both the amounts and the purpose of the support provided by this programme can be characterised as a significant boost, with the capacity to bring tangible improvements for the export-oriented SMEs.

4. Grants for Farmers: Support for the Investments in Mechanisation

The Directorate for Agrarian Payments of the Ministry of Agriculture has launched a Public Call for requests for subsidies in physical assets of agricultural households for the purchase of new machinery and equipment intended for the improvement of farming capacities in 2022. The subsidies cover a wide spectrum of plant production, as well as specific purposes and include investments in the purchase of new machines and equipment for primary farming in greenhouses, production of fruits and grapes, vegetables, flowers, aromatic and therapeutic plants, harvesting fruits, grapes, vegetables, flowers, aromatic and therapeutic plants, as well as the primary production of grains, industrial plants and live-stock feed. The purposes include the purchase of the machines and equipment for land cultivation, pests, diseases and weed protection, fertilizing, harvesting and transport of primary plant production, as well as irrigation. The applicants are eligible provided that they have fully completed the investments they request subsidies for, in the period from the beginning of 2021 until the moment of submitting the request. The call is open from January 4th to February 28th 2022. The subsidies are limited to the 50% of the investment, or 65% for the investments in the areas with aggravated farming conditions, and the highest total subsidies amount per applicant is 800.000 dinars.

Farming support has been recognised as one of the priorities at the strategic level, which is confirmed by the significant, complex and voluminous programmes of support such as IPARD or Competitive Agriculture Project. Compared to them, volumes and purposes of subsidies programmes such as this one seem modest. Nevertheless, they are significant as they are regular annual support option aiming to improve the technological aspect and capacity of primary farming. That enables the improvements to be planned and resources to be strengthened gradually, using the amounts often below the minimums of the more prominent programmes. In addition, this call aims at a wide range of purposes and it can support the initial improvement of the producers' resources. Considering all of that, calls like this one also bring a significant cumulative effect on the producers' competitiveness and in strengthening the fixed assets basis, which is particularly important as it can serve as the foundation for further improvements through the more specific programmes.

KEY ECONOMIC INDICATORS		Dec-21
1	Annual inflation	7.50%
2	Reference interest rate	1.00%
3	Unemployment rate	10.50%
4	Average net salary - RSD	65,218
5	Average pension - RSD	29,383
6	Exchange rate RSD/EUR	
	On the last day of the month	117.5738
	Average exchange rate for the month	117.5806
7	Exchange rate RSD/USD	
	On the last day of the month	103.9280
	Average exchange rate for the month	103.0236

For additional information or questions, please [contact us](#). Share your impressions, inquiries and news, or share the updates on the current projects.

Glenfield Training and Consulting Doo | +381 11 407 9066 | office@glenfield.rs | www.glenfield.rs

Disclaimer: this report was prepared and published under the authority of Glenfield Training and Consulting Ltd. and is used only for informational purposes. Information that is used, have been obtained from sources that Glenfield Training and Consulting Ltd. believes to be reliable, but no guarantees their accuracy and completeness. None of the information or the proposal cannot be construed as an offer or solicitation to buy or sell. No part of this publication may be reproduced without written permission Glenfield Training and Consulting Ltd.